

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Борислав Александров Ясенов –
професор в АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“, Пловдив

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
по: област на висше образование 1. Педагогически науки,
професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по...,
докторска програма „Методика на обучението по музика“.

Автор: Цветана Иванова Карагеоргиева

Тема: „Педагогически технологии за усъвършенстване на звукоизвличането в горния регистър на саксофона“

Научен ръководител: доц. д-р Диана Иванова Станчева – Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“

Със заповед № РД 21-710 от 01.04.2024 г. на Ректора на Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“ съм определен за член на научно жури, за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема „Педагогически технологии за усъвършенстване на звукоизвличането в горния регистър на саксофона“, за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.3. Педагогика на обучението по..., докторска програма „Методика на обучението по музика“. Автор на дисертационния труд е Цветана Иванова Карагеоргиева – докторант в редовна форма на обучение към катедра „Музика“, с научен ръководител доц. д-р Диана Иванова Станчева от Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“.

Предоставеният ми комплект материали включва следните документи:

- автобиография в европейски формат;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации.

През 1994 г. Цветана Карагеоргиева завършва СМУ Широка Лъка. В периода 1994 до 1999 г. следва в АМТИИ, Пловдив, понастоящем АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“, където се дипломира с образователно-квалификационна степен „Бакалавър“ в специалност Музикална педагогика. От 2003 до 2006 г. е студент в Музикалната академия в гр. Берн, Швейцария, със специалност Джаз саксофон. По време на следването си в Университета в Берн работи като музикант на свободна практика и свири в Биг бенда на Swiss Jazz School. През 2014 г. се дипломира в АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“, Пловдив, с образователно-квалификационна степен „Магистър“, специалност Арт мениджмънт.

Трудовия стаж на докторанта е свързан с художественотворческа и педагогическа дейност. От 2013 до 2024 г. работи като музикант в Швейцария, Германия, Австрия, България – Биг бенд Пловдив, Духов оркестър Пловдив и Пловдивска Опера. През месец май 2018 година реализира авторски албум със заглавие „City Night Lights“.

Преподавател е по саксофон на свободна практика, както и хоноруван преподавател по саксофон в ПУ „Паисий Хилендарски“ и АМТИИ „Проф. Асен Диамандиев“, Пловдив.

Актуалността на темата на дисертационния труд „Педагогически технологии за усъвършенстване на звукоизвличането в горния регистър на саксофона“ е обусловена от необходимостта от разглеждане, анализиране и обновяване на подходите в методиката

на преподаване за всеки музикален инструмент, в частност саксофона, както и тяхното практическо приложение.

В труда е изследвана и обобщена информация, свързана с разглеждане на основополагащи постановъчни изисквания, способстващи звукообразуването при саксофона, с акцент върху високия регистър, слабо застъпен в методиката на преподаване в България. Разработката се базира на подходи на изявени саксофонисти-преподаватели, търсения и разработки в тази област, а също и на личния опит на Карагеоргиева и целенасочено проведения педагогически експеримент.

Докторантът отбелязва факта, че най-често влошаване на качеството на тона се наблюдава във високия регистър на саксофона, наричан „алтисимо“. В методиката на обучението по саксофон насоките за постигане на качествен звук във визирания регистър са недостатъчни. В методическата литература за инструмента, използвана у нас (американски и западноевропейски издания), са дадени насоки за звукоизвличането в алтисимо регистъра предимно за изпълнители с изградени умения. В българската музикално-теоретична литература разглежданият проблем е засегнат единствено в школата за саксофон на Димитър Симеонов, като апликатура, без други методически указания за качествено приложение.

Дисертантът е провокиран от недостига на по-обстойни и задълбочени теоретични изследвания и етюди, липсата на конкретни педагогически насоки касаещи усъвършенстване на звукообразуването в алтисимо регистъра на инструмента. Карагеоргиева изразява мнение, че при прилагането на досегашния подход, могат да се използват както някои частични изисквания, породени от нивото и особеностите на обучавания, така и общи методически препоръки, при които значение оказва интуицията.

Гореизложеното обосновава интереса на автора към разглежданата проблематика и убедеността, че подобно изследване ще допринесе за разширяване и усъвършенстване на теоретико-практическите компетентности саксофонистите.

Тезата на настоящия труд е, че за овладяването и усъвършенстването на звукоизвличането при саксофона и в частност на високия му регистър, се използват конкретни методически насоки, които е необходимо да се владеят и прилагат. От важно значение за постигане на качествен резултат е и системната целенасочена работа както по време на урок, така и при самостоятелната подготовка.

За разработката на труда авторът се базира на три аспекта:

- анализ на интерпретациите на известни саксофонисти;
- теоретични познания придобити от специализирана литература;
- многогодишен педагогически и изпълнителски опит.

Предмет на дисертационния труд е овладяване и усъвършенстване на звукоизвличането при саксофона и по-специално алтисимо регистъра. Изборът на предмета е породен от констатациите на докторанта отнасящи се към:

- слабостите при техниката на звукоизвличане, в изпълнителската практика у нас, водещи до некачествен тон и съответно оказващи негативен ефект върху интерпретацията;

- липсата на достатъчна яснота в теоретичната литература касаеща разглежданата проблематика, както и конкретна система от подходи за усъвършенстване на звукообразуването в методиката на обучението по саксофон.

Обект на изследването е процесът на обучението по саксофон на студенти изучаващи инструмента като Специален предмет.

Целта на настоящото изследване е формулирането на методически насоки, за обогатяване на процеса на обучение, чрез което да се развият техническите компетенции на изучаващите саксофон, спомагащи за качествено звукоизвличане във високия

регистър на инструмента, а също така да се усъвършенстват техническите умения на обучаемите за постигане на лекота и виртуозност при интерпретация и импровизация.

За постигане на целите докторантът си поставя следните задачи:

- изследване на историческото развитие и усъвършенстване на инструмента, както и приложението му в различните музикални стилове;

- проучване на състоянието на проблема за звукоизвличането при саксофона и в частност високия му регистър, отразено в методическата литература, с констатация кои от възникналите въпроси имат решение до момента и кои се нуждаят от изследване и развитие;

- систематизиране на въпроси възникващи при звукообразуването, с акцент върху високия регистър, като се дефинират правила и разгледат практически насоки за усвояването им;

- създаване на педагогически похвати спомагащи за усъвършенстване на звукоизвличането в алтисимо регистъра на саксофона в процеса на обучение;

- практическа проверка на ефективността на предложените иновативни методи в разглежданата проблематика при обучението по саксофон при напреднали.

Използваните методи в разработката са педагогическо наблюдение, анализ (на теоретична, визуална и звукова информация), абстракция, сравнение, обобщение, педагогически експеримент.

Хипотеза на изследването е, че прилагането на новите педагогически прийоми за усъвършенстване на звукоизвличането във високия регистър на инструмента при обучението на напреднали ще допринесе за подобряване на ефективността на процеса при овладяване на алтисимо регистъра, както и за цялостното техническо развитие на обучаваните, респективно и за подобряване на художественото изпълнение.

Във въведението на това задълбочено изследване, докторантът представя предмета, обекта, целта, задачите и излага научната си хипотеза.

В първа глава – „Проучване на еволюцията на инструмента и състоянието на проблема за звукоизвличането в горния регистър на саксофона в специализираната литература“, дисертантът разглежда хронологично еволюцията на инструмента и състоянието на проблема за звукообразуването в алтисимо регистъра на саксофона в специализираната литература, като констатира кои въпроси са решени до момента и кои се нуждаят от изследване и развитие. Представени са резултати от проучването на проблема в методическата литература, използването на разширени техники като звукови ефекти и на обертоновете при звукоизвличане при алтисимо регистъра. Отбелязан е приноса на Сигурд Рашер за усъвършенстване на високия регистър на саксофона, концепцията му за постигане на качествен тон, избор на мундщук и техника за овладяване на високия регистър на саксофона. Направени са изводи и са анализирани възгледи и мнения на различни изявени саксофонисти отнасящи се за важността на отделните компоненти на звукообразуването и постановъчните изисквания.

Посочени са въпроси, които не са изяснени и изискват разработване. Според докторанта, резултатите от проучването установяват отсъствието на система от педагогически технологии способстващи усъвършенстването на алтисимо регистъра на саксофона в България, което обосновава необходимостта от разработването на такива в настоящия труд.

При втора глава – „Педагогически технологии за усъвършенстване на звукоизвличането в горния регистър на саксофона“, Карагеоргиева разработва нерешените проблеми, констатирани при проучването на методическата литература. Представени са изпълнителски техники и предложения за избор на оборудване, подходящо за формиране на качествен тон при саксофона с акцент върху високия регистър. Изяснен е произходът на термина амбушюр, значението и развитието на

амбушюрната постановка в исторически аспект, представени са видове амбушюрни постановки, а също така мускулите и частите на устната кухина свързани с амбушюрната система при звукообразуването. Дадени са методически насоки за постигане на целесъобразен амбушюр способстващ качествено звукоизвличане във високия регистър на саксофона в зависимост от различните етапи на развитие на обучаемия. Обърнато е внимание на избора на мундщук и платък, друг важен компонент оказващ влияние върху формирането на качествен тон. Описани са мундщуци подходящи за високия регистър на саксофона, резултат от многогодишни търсения на докторанта. Визирани са различни характеристики като материал, от който са изработени, форма, обем и пр.

Разгледана е необходимостта от формиране на правилен амбушюр в начален етап на обучение за постигане на качествени резултати при усвояване на алтисимо регистъра, като се визира амбушюр характерен за джазова интерпретация. Обяснен е и основният елемент при звукоизвличането – изпълнителското дишане, спомагащ и за качествена интонация, артикулация, фразиране и динамика за постигане на внушителна художествена интерпретация. Дадени са методически насоки.

Обърнато е внимание на октавната клапа уеднаквяваща апликатурата в двата регистъра, както и на особености при изпълнението на обертонове при саксофона. Предложена е концепция за овладяване на гласните звуци и връзката им с овладяване на високия регистър на саксофона. Направени са важни обобщения и изводи, дадени са методически насоки.

В трета глава – „Експериментално изследване на педагогическите технологии за усъвършенстване на звукоизвличането в горния регистър на саксофона“, дисертантът отчита резултатите от реализиран педагогически експеримент в периода 2021 – 2023 г., в който участват 14 студенти, изучаващи саксофон като основен инструмент в напреднал стадий на развитие във висшите училища, в които преподава.

В заключителния етап на експеримента докторантът прави сравнителен анализ на нивото на техническите сръчности на обучаемите, от началния етап с нивото при приключване на формиращия етап отчитайки ефективността от проведения експеримент.

Направени са изводи, които аргументирано защитават хипотезата на дисертационния труд, а именно, че прилагането на новите педагогически прийоми с цел усъвършенстване на звукоизвличането във високия регистър на инструмента при обучението на напреднали ще допринесе за подобряване на ефективността на педагогическия процес при овладяване на алтисимо регистъра, а също и за цялостното техническо развитие на студентите, респективно и за подобряване на художественото изпълнение.

Всичко това ще доведе до обогатяване на теоретико-практическите умения при изпълнителите и ще разшири компетентностите на музикалните педагози. Гореизложеното обуславя приносния характер на дисертацията.

Изследването създава предпоставка за разработване на нови технически упражнения, спомагащи за качеството на звукообразуването във високия регистър при обучението по джаз саксофон и обогатяване на интерпретаторските възможности на изпълнителите.

В труда е събрана, систематизирана и анализирана обемна информация, изложена в 155 страници, от които 147 основен текст. Обясненията са обосновани с подходящи примери (29 на брой), които допринасят за създаване на още по-ясна представа за разглеждания обект. Представени са 8 таблици и 18 диаграми отразяващи резултатите от експеримента. Библиографията включва 8 български източника, 93 на латиница и 23 интернет страници.

От справката за научните публикации е видно, че те са три на брой и са пряко свързани с темата на дисертационния труд.

- „Изборът на мундшук за саксофон – важно условие за формиране на качествен звук при изпълнение на джазова музика“, Музикални Хоризонти 7/2021;
- „Сигурд Рашер – принос в развитието на горния регистър на саксофона (Алтисимо)“, сборник с публикации от Единадесети научен форум, Том I, Пловдивско университетско издателство, 2022, ISSN 2738-8859;
- „Саксофонът – конструктивно развитие на инструмента от създаването му до днес“, Научни трудове на Съюза на учените Пловдив, Серия Б, Естествени и хуманитарни науки, том XXIV, Пловдив, 2023, ISSN 2534-9376 (on-line).

Авторефератът дава ясна представа за съдържанието, предмета, обекта, целта, задачите, изследователския инструментариум и отразява основните резултати, постигнати в дисертацията.

Приносите на труда се изразяват в следното:

- направени са актуални обобщения и изводи с теоретичен характер и значение, които ще спомогнат за развитие на компетентностите, съответно на методическата работа при обучението по саксофон;

- обърнато е внимание на проблематика при обучението по саксофон, за която няма разработен систематизиран педагогически подход, а именно работата за усъвършенстване на високия регистър на инструмента и са предложени решения и методически насоки;

- разглеждането и теоретичната обосновка на същността и съставните елементи на изпълнителската техника при саксофона и познанията за конструктивните особености и принципа на звукообразуване спомага за диференцираното им изучаване, систематизирането и създаване на прийоми за развитието на гореспоменатата техника, с акцент върху алтисимо регистъра в процеса на обучение;

- определянето на характеристиките на артикулацията на отделните тонове в алтисимо регистъра, амбушюра, изпълнителското дишане в зависимост от динамиката, качеството на тона и фразирането, посочването на конкретните пръстови комбинации, ще допринесе за създаването на методически упражнения за развитие на високия регистър при обучението по саксофон;

- анализирането на звукоизвличането във високия регистър на инструмента, контролирането на въздушната струя и технологията на изпълнение при артикулирането на отделните тонове, както и на възможностите за приложение на динамики и фразиране в музикалните произведения способстват за обогатяването на художествения изказ.

Дисертацията има теоретико-практически характер, съдържа научни и научно-приложни резултати, приноси за методиката на обучението по саксофон.

В заключение ще изтъкна, че дисертационния труд на Цветана Карагеоргиева на тема „Педагогически технологии за усъвършенстване на звукоизвличането в горния регистър на саксофона“ ме впечатли със задълбочеността на разглежданата тематика, научно-теоретичната обосновка и с качествените примери, спомагащи за още по-ясното възприемане на изследването. Считам, че теоретичната разработка отговаря на предявените от ЗРАСРБ и Правилника за неговото приложение изисквания за придобиване на образователна и научна степен „доктор“. Това ми дава основание да предложа на уважаемото научно жури да присъди на Цветана Иванова Карагеоргиева образователна и научна степен „доктор“.

16.05.2024 г.

Изготвил рецензията: .....

(проф. д-р Борислав Ясенов)